

Shokhista MANSUROVA,

Toshkent davlat transport universiteti chet tillar kafedrasida dotsenti

E-mail umarovasabina20071980@gmail.com

Tel +998909981068

Pedagogika fanlar doktori, professor X.J. Xudoyqulov taqrizi asosida

MODERN INTERACTIVE METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Annotation

In this article we write about the proper use of modern technologies in the study and teaching of foreign languages and how a teacher strives for himself, feels responsible, introduces innovations in lessons, makes the lesson interesting and vivid. Due to the growing need for learning foreign languages in educational institutions and non-governmental educational institutions of our country, using modern technologies and new methodologies, a comparative analysis of fundamental, linguistic, socio-cultural, communicative methods of teaching foreign languages is carried out, their place and importance in the educational process is shown. The methods of teaching students foreign languages (native language) using modern pedagogical technologies were considered. The focus is on aspects such as listening comprehension and reading at home.

Key words: English language, fundamental, communication, linguistics, intensive, teaching lexical units, linguo-cultural, linguistic tool, image, appearance, re-expression, phraseological unit, portrait.

СОВРЕМЕННЫЕ ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Аннотация

В этой нашей статье написано о правильном использовании современных технологий в изучении и преподавании иностранных языков и о том, как учитель стремится к себе, чувствует ответственность, вводит новшества в уроки, делает урок интересным и ярким. В связи с растущей потребностью в изучении иностранных языков в образовательных учреждениях и негосударственных образовательных учреждениях нашей страны, с использованием современных технологий, новых методологий, проведен сравнительный анализ фундаментальных, лингвосоциомкультурных, коммуникативных методов обучения иностранным языкам, показано их место и значение в образовательном процессе. Были рассмотрены способы обучения студентов иностранным языкам (родному языку) с использованием современных педагогических технологий. Основное внимание уделяется таким аспектам, как понимание на слух и чтение дома.

Ключевые слова: Инновации, технологии, эффективность, специализация, информационно - коммуникационные, лингвистические, интенсивные, обучение лексическим единицам, лингвокультурологическим, языковой среде, образу, внешнему виду, переосмыслению.

CHET TILLARINI (INGIZ TILI) O'QITISHNING ZAMONAVIY INTERFAOL USULLARI

Аннотация

Ushbu maqolamizda chet tillarini (ingiz tili) o'rganish va o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan o'rinli foydalanish va o'qituvchning o'z ustida izlanishi, ma'suliyatni his etishi, darslarga yangiliklar kiritishi, darsning qiziqarli va jonli bo'lishini ta'minlashi haqida yozilgan. Mamlakatimizda ta'lim muassalari hamda, nodavlat o'quv muassasalarida bugungi kunda chet tillarini o'rganishga bo'lgan yehtiyoz tufayli chet tillarini (ingiz tili) o'qitishning zamonaviy texnologiyalar yordamida, yangicha metodologiyalardan foydalanib fundamental, lingvosotsiomadaniy, kommunikativ metodlar qiyosiy tahlil etilgan, ularning ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyati ko'rsatilib ilmiy chiqatdan yoritilgan. zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda talabalarni chet tillarini (ingiz tili) ga o'rgatishning yo'llari haqida fikr yuritilgan. Asosiy e'tibor tinglab tushunish, uyda mutolaa kilish kabi aspektlarga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Innovatsiya, texnologiya, samaradorlik, ixtisoslashtirish, axborot-kommunikatsiya, telekommunikatsiya, lingvistika, intensiv, o'qitish leksik birliklar, lingvokulturologik, lisoniy vosita, tasvir, tashqi qiyofa, qayta ifodalash, frazeologik birlik, portret.

Kirish. Hozirgi davrda chet tillarini (ingiz tili) o'qitish va o'rganishning ahamiyati mamlakatimizda avvalgiga yillarga qaraganda talab ortib bormoqda. chet tillarini (ingiz tili) mutaxassislari chet tillarini (ingiz tili) o'rganishni yangicha metodologiyasi va usullarini hayotga tadbiq qilishmoqda. bu albatta chet tillarni o'qitish samaradorligini yanada oshiradi. chet tillarini (ingiz tili) sifat ravishlardagi ma'noni asosiy shakllari va muammolarini tahlili. Til insonlar o'rtasida aloqa o'rnatuvchi vosita hisoblanadi. shakl va ma'no xususyatdagi nazariy muammolar aristotel, platon kabi faylasuflar yashagan davrlardan to bugungi kunga qadar tilshunoslar, faylasuflar va fan arboblarni diqqat markazida bo'lib kelgan. chet tillarini (ingiz tili) ko'p ma'noli so'zlarga boy til hisoblanadi. matnda ko'p ma'noli so'zlarni ishlatilishi ularni qo'llanilishini nazarda tutib qolmasdan, matni ta'sirchanligini oshirishga xizmat qiladi. yer yuzida istiqomat qilayotgan barcha insonlar serqirra dunyoning juda tez o'zgarib borayotganiga nafaqat guvoh, balki jahon madaniyati, fan- texnikasining rivojlanib, taraqqiy etib borishi kabi murakkab va uzluksiz jarayonlarning bevosita ishtirokchilari hamdir. shu o'rinda jahonning yetakchi tillaridan biri bo'lgan va bugungi kunda yer sharidagi 35 foiz aholining ikkinchi muloqot tiliga aylangan chet tillarini (ingiz tili) o'rganish muhim ahamiyat kasb etib kelmoqda. shu o'rinda mamlakatimizda qayd etib o'tilsinki, mamlakatda o'zbekiston respublikasining "ta'lim to'g'risida"gi qonunini hamda kadrlar tayyorlash milliy dasturini amalga oshirish doirasida chet tillarga o'qitishning kompleks tizimi, ya'ni uyg'un kamol topgan, o'qimishli, zamonaviy fikrlovchi yosh avlodni shakllantirishga, respublikaning jahon hamjamiyatiga yanada integratsiyalashuviga yo'naltirilgan tizim yaratildi. mustaqillik yillarida 51,7 ming nafardan ziyod chet tillar o'qituvchilari tayyorlandi, umumta'lim maktablarining 5-9 sinflari uchun ingliz, nemis va fransuz tillari bo'yicha multimedia darsliklari, boshlang'ich sinflarda chet tillarini (ingiz tili) o'rganish bo'yicha elektron resurslar tayyorlandi, umumta'lim maktablarida, kasbhunar kollejlari va akademik litseylarda 5 mingdan ko'proq lingafon kabinetlari jihozlandi. shu bilan birga, chet tillarni o'rganishni tashkil qilishning amaldagi tizimning tahlil etish shuni ko'rsatmoqdaki, ta'lim standartlari, o'quv dasturlari va darsliklar zamon talablariga, xususan, ilg'or axborot va media-texnologiyalardan foydalanish borasidagi talabga to'liq javob bermayapti. ta'lim asosan an'anaviy usullarda olib borilmoqda. ta'lim tizimining barcha bosqichlarida chet tillarni uzluksiz

o'rganishni tashkil qilish, shuningdek, o'qituvchilar malakasini oshirish hamda zamonaviy o'quv-uslubiy materiallar bilan ta'minlash yanada takomillashtirilishini taqozo etadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning taxlili. Hozirgi kunda Chet tili o'rganishning ahamiyati O'zbekistonda avvalgiga qaraganda ancha yuqori bo'lib bormoqda. Bir qancha ingliz tili mutaxassislari ingliz tili o'rganishni yangi metod va yo'llarini hayotga tadbiq qilishmoqda. Bu albatta chet tillarni o'qitish samaradorligini yanada oshiradi. Texnologiyalardan foydalanib, o'qitishning bir qancha o'ziga xos afzalliklari mavjud. Bundan tashqari, u o'qitish tizimini ancha samaradorligini oshiradi va o'z navbatida til o'rganib o'tgan o'quvchini zamon bilan hamnafas bo'lib, olg'a intilishiga ko'maklashadi. Texnologiya asta sekinlik bilan an'anaviy o'qitishning o'rni egallamoqda.

Bugungi kunda televidion dasturlarda bir qancha ingliz tili o'rgatishga ko'maklashuvchi yangi dastur va ko'rsatuvlar muntazam ravishda uzatilib kelinmoqda. Shuni ham alohida ta'kidlash kerakki, bugungi kunda o'qitishning samaradorligini oshirish uchun O'zbekistonda yangi zamonaviy innovatsion texnologiyalardan foydalanishning yangi metodlari joriy qilindi. Misol uchun, multimediyasi asosida chet tili o'rgatilayotgan o'quvchida to'rt ko'nikmani rivojlantirish, qiziqarli materiallar orqali ham ko'rib, ham eshitib o'rganish imkoniyati paydo bo'ldi. Bundan tashqari o'quvchi jonli harakatlarni ko'rib ba'zi so'zlarning ma'nosini taxmin qila oladi va uni tushinishga harakat qiladi.

Albatta har qanday chet tili darslarida zamonaviy texnologiyalar kompyuter, ra-dio, CD, DVD qo'llash ta'lim jarayonini yanada olg'a siljib, o'sib kelayotgan yosh avlodga chet tillarni tezroq o'rganish imkonini beradi. Ingliz tili darslari davomida ba'zi o'qituvchilarning texnologiyalarni qo'llashni bilmassliklari va foydalanmasliklari, o'quvchilarning bir muncha zerikishlariga olib keladi. Aynan shu sababli ya'ni o'rganuvchining ishtiyoqini so'ndirmaslik uchun dars davomida texnologiyalardan va kamida kompyuterdan foydalanish o'rganuvchining qiziqishini ortib borishini yanada ta'minlaydi. Zero, o'rganuvchining yoshiga, qiziqishiga, qobiliyatiga, darslarni o'zlashtirishiga qarab tayyorlangan o'quv materiallari albatta samara beradi. Aksincha, biz o'qituvchilar ushbu talablar asosida o'quv materiallarini tanlamasak, boshlang'ich sinf o'quvchilariga murakkab so'zlardan iborat bo'lgan video-filmlar, qo'shiqlar yoki matnlarni eshittirsak yoki mul'timedia, kompyuterlar orqali namoyish etsak, o'rta va yuqori sinf yoki guruh o'rganuvchilariga juda ham sodda matnlardan iborat o'quv materiallarini namoyish etganimizda o'rganuvchilarning tili o'rganishga bo'lgan qiziqishlari asta-sekin so'na boshlaydi va darslarni o'zlashtirmay qo'yishadi. Bu esa o'z navbatida baholarning pasayib ketishi, o'qituvchining o'quvchilar oldida o'z hurmatini yo'qotib qo'yishga olib kelishi mumkin. Demak, bundan kelib chiqadiki dars davomida texnologiyalardan shunchaki foydalanish emas, balki ularni o'z o'rnida qo'llay bilish va texnologiyalardan foydalanish o'quvchi bilimni oshirishga xizmat qilishini ta'minlash asosiy vazifa hisoblanadi. Hozirgi CEFR ya'ni Xalqaro Yevropa ta'lim standartlarining talablari bo'yicha to'rtta: (writing, reading, listening, speaking) ingliz tilida yozib, o'qib, tinglab, so'zlashib o'rganish kompetensiyalari bo'yicha olib borilayotgan darslar davomida texnologiyalardan unumli va o'rinli foydalanish ahamiatlidir. Masalan, tinglab – tushunish darslarida audio matnlarni qo'yib eshittirishning ham o'ziga yarasha qonun-qoidalari mavjud. Unda asosiy maqsad o'rganuvchi eshitayotgan audio materialni tushunib olishi va uni qiynalmasdan tahlil qila olishi muhimdir. Buning uchun esa eng avvalo, muhitni audio materialni qo'yib eshittirish uchun hozirlash, bunda tinglovchilar osoyishta muhitni ta'minlashlari, o'qituvchi esa qo'yilayotgan audioning sifatiga hamda ovoz kuchaytirgichlarning yaxshi ishlayotganligiga e'tibor qaratishi va audioni eshittirishdan oldin va keyin bajariladigan mashqlarning tayyor ekanligi va o'rganuvchilar tarqatma materiallar bilan ta'minlangan bo'lishi lozim.

Tadqiqot metodologiyasi. Chet tillarini yaxshi bilmaganlar uchun Don't you want to go? va Would you like to go? iboralari orasidagi farq ancha katta emas, ammo britaniyalik uchun ular farq qiladi. Aksariyat holatlarda anjumanlarda "Sizni yana qanday masalalar qiziqtiradi?" degan savolni chet tillarini (ingiz tili) "What problems are you interested in?" deya tarjima qilishadi. Ammo ta'kidlash joizki, chet tillarida (ingiz tili) "problems" so'zi salbiy xarakterga ega bo'lib, bunday jumlaning "What issues are you interested in?" deb tarjima qilgan ma'qulroq. Tilshunoslarning fikricha, bunday xatoliklarning 52%i ona tilidagi iboralarni chet tillarini (ingiz tili) ga to'g'ridan-to'g'ri ko'chirish bo'lsa, 44%i til o'rganuvchi salohiyatining yetarli emasligi bilan belgilanadi. Tilni o'rganish jarayonida eng muhimi – uzatilayotgan axborot mazmunining qay darajada to'g'ri ekanligidir.

lingvosotsiomadaniy metod ikki turdagi muloqotni qamrab oladi. bu til va madaniyatlararo muloqotdir. oliy o'quv yurti talabasi nafaqat chet tillarini (ingiz tili) da o'qish, yozish va tarjima qilishda yuqori bosqichlarni egallashi, balki chet tillarini (ingiz tili) o'zga xalq madaniyati rakursida ko'ra olishni ham o'rganishi lozim. chet tillarini (ingiz tili) o'qituvchisi til o'rgatish jarayonida aynan shu jihatlariga e'tiborni kuchaytirishi kerak. demak, tilni chuqur o'rganish, oson muloqotga kirishish uchun yuqorida sanab o'tilgan uchta metodni samarali qo'llagan holda chet tillarini (ingiz tili) ni o'qitish lozim. fikrimizcha, avval talabani chet tillari (ingiz tili) da so'zlashga o'rgatib, ikkinchi bosqichda shu tilda o'ylashga o'rgatish lozim. bu ancha qiyin, ammo amalga oshirish mumkin bo'lgan jarayon. buning uchun chet tillarini (ingiz tili) o'qituvchisi dars berish metodini standart yondashuvdan tashqari turli xil o'yinlar, o'rtoqlari bilan muloqot, xatolarni topish bo'yicha mashqlar, matnlarning qiyosiy tahlil kabilar bilan boyitishi lozim.

Bugungi kunda buni samarali ravishda ingliz uslubchilari Jon va Liz Soarlar tomonidan yaratilgan 5 bosqichli "Headway" darsligi amalga oshirayotir. chet tillarini (ingiz tili) ni o'rganishga mo'ljallangan mazkur darslik o'z ichiga to'liq uslubiy jamlanma, ya'ni talabalar va o'qituvchi uchun darslik, audiokassetalardan iborat 120 soatlik Elementary, Pre-Intermediate, Intermediate, Upper-Intermediate'larni qamrab oladi. Darslikdagi har bir dars bir necha bo'limdan tashkil topgan. Birinchisi so'zlashish ko'nikmalarini qamrab olgan bo'lsa, ikkinchisi til ko'nikmalarini (skills development) shakllantirishga qaratilgan. Keyingilari matnlar ustida ishlash (scan reading, reading for gist, summary reading va x.k.), savol-javoblar, audiokassetani tinglash va qaytarishdan iborat. "Headway"ning o'ziga xosligi shundaki, u grammatikani ikki bosqichda o'rgatadi: avval dars kontekstida, keyin talabani ish kitobida (self-study va revision). Talaffuzni yaxshilash uchun darslikka qo'shimcha ravishda "Headway Pronunciation" kitobi ham kiritilgan.

Hozirgi davrida chet tillarini (ingiz tili) o'qitish va o'rganishning ancha ommalashgan yana bir usuli – intensiv metod ham amalda. Uning asosini 25 foizga yaqin klisheklar, ya'ni muloqot uchun eng zarur iboralarni yodlash tashkil etadi. Albatta, til o'rganish uchun mazkur metodni tanlagan talaba Bayron asarlarini asliyatda o'qiy olmasligi mumkin, biroq u zarur payti o'z suhbatdoshi bilan muloqotga kirisha oladi. Ushbu usul orqali dars o'tayotgan o'qituvchi, asosan, dialoglarni qurol qilib oladi. Intensiv metod orqali ham 2 haftada Chet Tillarini (Ingiz Tili) o'rganish mumkin emas, ammo mehnatsevar, o'z ustida ishlaydigan talabalar tilni 3 oyda bimalol o'zlashtira oladilar.

Xulosa va takliflar. Axborot texnologiyalarini o'qitishga joriy etish, axborotni idrok etish va qayta ishlash jarayonini ancha diversifikatsiya qiladi. Kompyuter, Internet va multimediyasi tufayli o'quvchilarga keyingi tahlil qilish va saralash bilan katta hajmdagi ma'lumotlarni o'zlashtirish uchun noyob imkoniyat yaratildi. Ta'lim faoliyatining motivatsion asoslari ham sezilarli darajada kengaymoqda. Multimediyadan foydalanish sharoitida talabalar gazetalardan, televizordan ma'lumot olishadi,

o'zlari intervyular o'tkazadilar va telekonferensiyalar o'tkazadilar. Til portfeli texnologiyasida chet tilini bilish darajasini baholashning asosiy mezonlari sinov hisoblanadi. Ushbu texnologiyaning ustuvor yo'nalishi ta'lim jarayonini o'qituvchidan o'quvchiga yo'naltirishdir. O'quvchi, o'z navbatida, uning bilim faoliyati natijalari uchun ongli ravishda javobgardir. Yuqoridagi texnologiya talabalarning ma'lumotni mustaqil ravishda o'zlashtirish ko'nikmalarini bosqichma-bosqich shakllantirishga olib keladi. Umuman olganda, til portfeli ko'p funksional bo'lib, ko'p tillilikning rivojlanishiga hissa qo'shadi.

ADABIYOTLAR

1. Haugen E. Language Contact // Proceedings of the 8th International Congress of Linguists. – Oslo, 2005.
2. O'zTIL. – B. 75.
3. Heath Sh.B. Bilingual Education and a National Language Policy // Perspectives on Bilingualism and Bilingual Education. –Washington, 2008.
4. Lado R. Language Teaching. –New York, San Francisco, Toronto, London, 2010
5. Mamatqosimova V. 20-30 - yillar o'zbek marifatparlik adabiyotida badiiy tarjimaning o'rni (frantsuz adabiyotidan qilingan tarjimalar misolida). fil.fan.nom. disserattsiyasi. –T:2010. –145 b.
6. Sidiqov Q. “Qutadg'u bilik” to'rtliklarining inglizcha badiiy tarjima xususiyatlari. – fil.fan.nom. disserattsiyasi. –T:2010. – 151 b
7. Dosbayeva N. Bevosita tarjimada badiiy uslubni qayta tiklash (Amerika hikoyalari tarjimasi misolida). fil.fan.nom. disserattsiyasi. –T:2011. –148 b.